

Коррупцияга каршы күрөшүү

«Кыргыз Республикасынын 2021-2030-жылдарга чейин окуучу жаштарды руханий-адеп-ахлактык өнүктүрүү жана дене тарбиялоо концепциясынын»: 1.2.5.пунктунда: напси тарбиясы киргизилген. Коомдун өнүгүшүнө терс таасир этүүчү күчтөр – **коррупция**, трайбализм, паракорчулук, криминал напси тарбиясына жеткиликтүү көңүл бөлбөй калуунун натыйжасы. Напсини тыюу менен адам рухий жеңишке карай багыт ала тургандыгы белгиленген.

Ал концепцияны жүзөгө ашыруу максатында **Тарбия иштеринин программасы** иштелип чыккан.

Тарбия иштеринин программасында:8-класс.Коомду регресс жолуна алып бараткан терс сапаттар. Трайбализм, **коррупция**, кошоматчылык, жасакерлик, көшөкөрлөнүү, паракорлук. Булардын адамга, үй-бүлөгө, коомго, мамлекетке зыяндуулугу. Трайбализм, **коррупция**, кошоматчылык, жасакерлик, көшөкөрлөнүү, паракорлук – напсинин (ички душмандын) жеңиши.Ички душманын (напсини) тыюу, духу күчтүү болууга өбөлгө.

Өз алдынча изденүүнүн болжолдуу тематикаларында:Коррупция (парага, акчага сатылуучулук, коомдук жана саясий ишмерлерди мамлекеттик кызматтагы адамдарды пара берип сатып алуучулук) – тымызын жарылуучу бомба.

Талкуулардын, тегерек столдордун болжолдуу тематикаларында:Коррупцияга каршы күрөшүүнүн жолдору жана каражаттары киргизилген.

8-класс. Тарбия саатынын иштелмеси.

Коомду регресс жолуна салган терс сапаттар: трайбализм, коррупция, кошоматчылык

Сабактын максаты: коомдун өнүгүүсүнө терс таасирин тийгизген сапаттардын: трайбализмдин, коррупциянын, кошоматчылыктын зыяндуулугун түшүндүрүү.

Милдети: коомдун өнүгүүсүнө терс таасирин тийгизген трайбализмдин, коррупциянын, кошоматчылыктын зыянын билүү. **Күтүлүүчү натыйжа:** алардан алыс жашоого даярдануу.

1) Уюштуруу.

2) **Жаңы тема: Трайбализм** (англисче tribalism – уруулук, укумдан тукумга өтүп келген) деп – тиричиликте, маданиятта, саясатта, коомдук турмушта уруунун обочолонгондугун, өз уруусуна гана ишенүүнү (сыйынууну) аташат.

Африкада трайбализм, уруу аралык келишпестик ал континенттин шору болуп келген, азыр да шору болууда. Африканын өнүкпөй, башка континенттегилерден артта калышынын себептеринин бири – трайбализм. Анын негизги таратуучулары – уруу башчылары. Азыр Африканын прогрессивдүү адамдары трайбализм менен күрөшүүдө, анткени ал (трайбализм) Африка элдеринин консолидациясына (чыңдалышына, биригишине) жолтоо болуп жаткандыгын, анын коомго зыяндуулугун түшүнүштү.

Кыргыз Республикасында жердешчилик, тууганчылык, уруунун, өзүнүн кызыкчылыгын ойлоп, элдин, мамлекеттин, коомдун кызыкчылыгына зыян келтирген учурларды трайбализм деп коюшат. Трайбализмдин зыяны көбүнчө саясатка, илимге, өндүрүшкө ж.б. тиет, анткени аң-сезими жогору, компетенттүү адамдар иштен четтетилип, компетентсиз адамдар кызмат ордун ээлешет. Компетентсиз адамдар иштин жөнүн жакшы билбегендиктен, мекеменин, өндүрүштүн, илимдин, коомдун ж.б. өнүгүшүнө өбөлгө болмок тургай, артка тартат.

Коррупция (латынча corruption-пара берүү менен бир ишти жасатуу) деп – кызмат ордун өз кызыкчылыгына пайдаланууну, кызматчынын өз милдетин аткарбай укук бузушун аташат. Коррупция бул – кызматтагы адамдын ар кандай формада аткарган (же аткарбаган) иши үчүн материалдык жыргалчылыкка жетүү, пара берүүчүнүн кызыкчылыгын орундатуу менен материалдык баалуулукту (акча, алтын, мал ж.б.) алуу. Бул – кылмыш иши болуп саналат. Кылмыш кодекси (мыйзам) боюнча пара алган да, берген да, ортомчу да жазага тартылыш керек. Коррупция боюнча аныкталган фактылардын негизинде иш жүргүзүүгө укук коргоо органдарына милдет жүктөлгөн, алар иштеп жатышат, бирок аны тыюу мүмкүн эмес сыяктуу көрүнөт.

Кошоматчылык деп – кызмат абалы (орду, наамы) боюнча жогору мамлекеттик, аскердик ж.б. кызматкерлердин алдында статусу (наамы, даражасы) төмөнкү адамдын жасакерленишин аташат. Азыр кошоматчылык коомдун шору болууда.

Кут билим газетасынын (15.05.2009. №17(10333)) санында “Билимсиз башкарып, билимдүү бош калып...” деген макалада: “Эгерде Кыргызстан коррупциялык жол менен “жаңыланса”, ичип-жегендер корголуп, алдейленсе, анда келечегибиздин кыйраганы ошол. Алысты көрбөй, өзүн ойлогон, билими тайкы, жаштарды маңкурт кылып тарбиялаган коррупционер жетекчилер жоголбосо, кыргыз элинин шору шорподой кайнары айдан ачык. Алдым-жуттум паракорлор менен ач көз жетекчилердин көбөйүп кетишине жогору жактагылардын да катышы бар”. Газетанын ошол эле санында ЖОЖдордо коррупцияга жол бергендер да, ага каршы күрөшкөндөр да профсоюздук-окутуучулардын курамы, кызматкерлер, аспиранттар боло тургандыгы белгиленет.

“Алас” газетасынын №10.15.03.07. “Кыргыз жайма базары” деген макаласында Ү.Касымбеков мындай дейт: “Кыргызстанда баары сатылат. Жогорку Кеңештин биржасында кызмат орундар, сот, министирлик,

директорлук, банкирлик, өндүрүш объектилери, алтын, атүгүл мыйзам да сатылат. Бир депутаттык мандат 100 миң доллар, 20миң дүңү менен базарга чыгыптыр, сатылып кетсе парламент шал болуп иштебей калмак. Түрмөгө түшкөн кылмышкерди азат кылуунун наркы оңой эмес. Саясий партиялар сатылат, эл оозуна алынып калган партиялар жакшы өтөт”. Буга окшогон маалыматтар газетага көп чыгат.

Адамзаттын жашоосу жыргалчылыкта, адилеттүүлүктө уланышы үчүн, коомдогу бийик мансаптарды ошол мансапка татыктуу адамдар ээлеши керек. Кошоматтын, коррупциянын, тайбализмдин залакасы менен өз кесибинин спецификасын жакшы билбегендердин кызматка келиши мамлекеттин экономикасынын, илимдин, маданияттын ж.б. өнүгүшүнө жолтоо болот. Коом ордунда турбайт, айрымдары өнүгүү, башкалары регресс жолуна түшөт. Ишти илгерилете албаган, билими терең эмес, аң-сезими пас, бирок жогорку кызматка жетем деп жулунган адамдар болот, алар – чабал адамдар. Ошол чабалдыгын жашыруу максатында “креслону ээлегиси” келет. Кесибин жакшы билбеген адамдар ишти өз алдынча аркеттенип, алдыга жылдыра алышпайт. Чабал адамдардан ырайымдуулукту күтүүнүн кереги жок. Жеке кызыкчылыгын ойлогон, татыксыз чабал адамдардын эл башына келиши менен, калкка пайдасынан зыяны көп болгон иштер жасалат.

Коомдун өнүгүшү үчүн мамлекетти жакшы адеп-ахлактагы, кесиби боюнча атайы даярдыгы бар, ыймандуу инсандын (личность) башкаруусу керек. Инсанга коррупциянын, трайбализмдин, кошоматчынын кереги жок. Бийликтеги адамдын мойнуна элдин, мамлекеттин келечеги, ар кайсы тармактардын тагдыры, эртеңки муундун таалим-тарбиясы ж.б. көптөгөн аманаттар артылат. Ал элдин, Ата Мекендин, мамлекеттин, келечек муундун ж.б. алдындагы милдетин билиши керек. Анын мойнуна жүктөлгөн аманаттарды кийинки муунга жогорку абалда жеткирүү милдетин унутпашы керек. Кошомат, коррупция, тайбализм ал милдеттен алаксытат.

Бышыктоо. Өзүбүздүн ак мөңгүлүү, көк мелжиген бийик тоолорубуз, тунук суубуз, ата-бабалардан калган нарктуу баалуулуктарыбыз турса, Батышка “теңелип”, айрымдар жерибизди, кенибизди сатып, бирибиз качып, экинчибиз чачып, коррупцияланып, кошоматтанып, жардыларды тоногондор пайда болду. Жерди, кенди саткандар ким, качкандар ким, чачкандар ким? Трайбализмдин, коррупциянын, кошоматчылыктын жыйынтыгы кандай? (Окуучулардын жообун угат).

Трайбализмдин, коррупциянын, кошоматчылыктын натыйжасы адамдарга, коомдогу абалга, илимге, саясатка ж.б. туура баа берилбей калат. “Балык башынан сасып жатса” да, “саясатыбыз идеалдуу” деп, абал начарласа да “сонун” деп, жалган тарых жазылып жатса да, аны “илим” деп калышат. Жалганчыны акыйкатчыл деп, трайбалистти мекенчил деп, коррупционерди “эмгеги сиңген” деп, кыянатчылды айкөл деп, калпычыны чынчыл деп, чынчылды калпычы деп калышат. Илимде билимдүүлөрдүн иши илгерилебей, билими терең эмес адамдардын иши “илгерилейт”, кийин алар билимдүүлөргө

“баа берип”, чечим чыгарышат. Билимдүүлөрдүн көзүнөн жаш агып, өзүнө берилген “баадан” стресс абалда жашашат. Акылсыздар акылдууларды “үйрөтөт”, билимсиздер, билимге жетүүнүн “формуласын табат”, акмактар жакшылардын “кемчилигин” табат. Анткени казактардын макалында айтылгандай: “Жакшылар жакшымын деп айта алмайды, жамандар жакшымын деп айхайлады”. Крыловдун тамсилиндеги: “эшек булбулга короздун сайраганы сонун, сен сайраганды короздон үйрөн” – деп мактаган сыяктуу окуялар көбөйөт. Саясатка эл ыраазы болбой, митинг арбыйт, революция ишке ашат.

Драм ийриминин окуучулары трайболизмге, кошоматчыга, коррупцияга карата үч окуя көрсөтүшөт, окуучулар аларды талкуулашат. Окуучулар үч топко бөлүнөт, трайбализмге, коррупцияга, кошоматчылыкка каршы күрөшүүнүн планын иштеп чыгуу сунушталат. Үч топтон үч окуучу топтун планын айтып беришет.

Эми сабакты **жыйынтыктайлы**. Трайбализмге, коррупцияга, кошоматчылыкка каршы күрөшпөсө, алардын тамыры тереңдей берет. Эгер кызматкерлер өзүн эле ойлоп жүрө берсе, быйылкы он коррупционер, трайбалист, кошоматчы кийин жыйырма, отуз, кырк ж.б. болуп өсө берет. Турмуштун толкуну адамдарды “агызып” кете берет. Кыргыз көрсө да “көрдүм” дебеген, өлгөнү жатса да “өлдүм” дебеген калк, канчалык жаап-жашырбайлы, турмушубуздагы акыйкат-чындыгыбыз – ушул. Биз “башыбызга токмок тийгиче камырабаган” калкпыз, балдардын көргөнү, укканы ушул болсо, аркабызда кандай муун калтырабыз, ага анча маани бербейбиз. Акча, байлык деп жүрүп, аркада калтырганыбыз таза урпак болобу, же “кык аралаш турпак болобу?” же баарыбызга баары бирби? Ойлонолу.

Балдар, трайбализм, коррупция, кошоматчылык бул – рухий оорукчалдардын коому экендигин түшүндүкпү, коомду соолуктурууга бардык күчүбүздү жумшайлы, бүгүнкүдөн эртеңки, андан бүрсүгүнкү абалыбыз жакшы болсун. Трайбализмге, коррупцияга, кошоматчылыкка келишпес мамиле кылалы. Таза коом куралы.